

ПРОГРАМА
вступного іспиту зі спеціальності
052 «Політологія»
для здобувачів вищої освіти
третього (освітньо-наукового) рівня
(2022 рік вступу)

ВСТУПНЕ СЛОВО

Програма вступного іспиту до аспірантури за спеціальністю 052 «Політологія» розроблена в обсязі програми рівня вищої освіти магістра з даної спеціальності та призначена особам, які здобули вищу освіту за ступенем магістра або спеціаліста, які мають достатній рівень теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей для оволодіння освітньо-науковою програмою підготовки здобувача вищої освіти ступеня доктора філософії, а також здатні провести власне наукове дослідження, результати якого матимуть наукову новизну, теоретичне та практичне значення. Розроблена Програма вступного іспиту забезпечить можливість абітурієнтам продемонструвати фундаментальні знання предмета та об'єкта політичної науки як науково-дослідницької сфери, виявити достатнє знання класичних та сучасних політологічних концепцій та теорій, показати уміння комплексно аналізувати матеріал, продемонструвати розуміння політичних явищ та процесів, що є принципово важливим в пізнанні сутності сучасних політичних проблем та світового й глобального суспільного розвитку, виявити вміння вести академічну дискусію тощо. Вступники до аспірантури повинні добре орієнтуватися у проблемах політичної теорії, історії політичної думки, методології політичної науки, функціонування політичних інститутів, процесів, культури та ідеології, а також орієнтуватись у проблемах міжнародних відносин і зовнішньої політики держави. Вступник до аспірантури повинен продемонструвати знання закономірностей розвитку політичної теорії; методології, принципів і методів політичної науки; основних тенденцій розвитку політичних процесів; основних етапів розвитку світової політичної думки та історії політичної думки України; знання основних теорій, концепцій і доктрин; розуміння сучасного стану і перспектив розвитку політичної науки в Україні; основних шкіл та напрямків сучасної вітчизняної та зарубіжної політичної науки. Вступник до аспірантури повинен також продемонструвати здатність аналізувати проблеми з різних точок зору, методичну грамотність, сформованість комунікативно-навчальних і дослідницьких умінь.

Програма призначена для абітурієнтів, що мають намір вступити в аспірантуру за спеціальністю 052 Політологія.

Розділ 1. Політична теорія та історія політичної думки.

1. Політологія як наука і навчальна дисципліна: об'єкт, предмет, структура.
2. Методи політології.
3. Функції політології.
4. Історія політичної думки стародавнього світу.
5. Середньовічна політична думка.
6. Особливості політичної думки Нового часу.
7. Сучасні напрямки розвитку зарубіжної політичної думки.
8. Особливості становлення та розвитку політичної думки в Україні.
9. Політична наука в незалежній Україні.
10. Суть та теоретичні підходи до розуміння політики.
11. Взаємовідносини між політикою та іншими сферами суспільства.
12. Політична ідеологія: сутність та роль у суспільстві.
13. Основні різновиди політичних ідеологій та їхні особливості.
14. Політична культура: суть, структура та функції.
15. Різновиди політичної культури.

Розділ 2. Політичні інститути та процеси.

1. Влада як суспільне явище: зміст і основні підходи до розуміння.
2. Політична влада, її форми та типи.
3. Легітимність політичної влади.
4. Сутність та структура.
5. Функції політичної системи.
6. Моделі політичних систем (Моделі Д. Істона, Г. Алмонда, К. Дойча).
7. Типологія політичних систем.
8. Політичний процес: суть та різновиди.
9. Політична діяльність, її особливості, рівні та форми.
10. Політичні технології.
11. Особливості прийняття політичних рішень.
12. Політична соціалізація: суть, етапи, агенти та моделі.
13. Політична участь та її форми.
14. Феномен політичного лідерства.
15. Суб'єкт політики: суть та різновиди.
16. Форми взаємодії суб'єктів політики.
17. Особливості політичних еліт як суб'єктів політики.
18. Нація як суб'єкт політики.
19. Суть, передумови виникнення, ознаки та функції політичних партій.
20. Типологія політичних партій.
21. Класифікація партійних систем у сучасному світі.
22. Політичні рухи: суть, різновиди, етап розвитку.
23. Інститут виборів: суть, різновиди та суспільні функції.
24. Демократичні принципи виборів.
25. Суть та основні різновиди виборчих систем.
26. Міжнародні відносини та зовнішня політика держави: сутність та види.
27. Принципи та суб'єкти міжнародних відносин.

28. Міжнародні конфлікти: суть, причини та способи врегулювання.
29. Україна як суб'єкт міжнародних відносин.
30. Міжнародні системи: суть, різновиди та особливості.

Розділ 3. Держава як основний інститут політичної системи.

1. Суть та ознаки держави.
2. Теорії походження держави.
3. Функції та парадигми держави.
4. Форма держави та її складові.
5. Форма державного правління: сутність та різновиди.
6. Монархія як форма державного правління.
7. Особливості та різновиди республіканської форми правління.
8. Державно-територіальний устрій: сутність та різновиди.
9. Унітарна держав та її особливості.
10. Складні форми державно-територіального устрою.
11. Суть та типологія політичних режимів.
12. Античне й сучасне розуміння демократії та еволюція уявлень про неї.
13. Сучасні концепції демократії.
14. Демократія як політичний режим та його головні ознаки.
15. Правова держава: сутність, засади і принципи.
16. Громадянське суспільство: суть, структура та функції.
17. Тоталітаризм – політичний феномен ХХ століття.
18. Авторитарний політичний режим та різноманітність його форм.
19. Порівняльна характеристика недемократичних політичних режимів.
20. Процес становлення Української незалежної держави.
21. Структура та повноваження Верховної Ради України.
22. Конституційний статус Президента України.
23. Кабінет Міністрів України: процедура формування та повноваження.
24. Судова влада в Україні.
25. Особливості системи місцевого самоврядування в Україні.

Форми контролю та критерії оцінювання

Вступний іспит зі спеціальності проводиться в усній формі за екзаменаційними білетами, кожний з яких складається з 3-х питань.

Рівень знань, умінь і навичок вступників до аспірантури оцінюється балами відповідно до критеріїв оцінювання.

Оцінювання знань вступників відбувається за 100-бальною шкалою та національною шкалою. Загальна оцінка за вступне випробування складається із суми балів, виставлених за відповіді на кожне з питань екзаменаційного білету, з використанням еквівалента оцінки за національною шкалою: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно».

Критерії оцінювання:

- “відмінно” – досконале знання теоретичних, методологічних і практичних

аспектів курсу з обраної спеціальності;

- “добре” – ґрунтовне знання основних питань та категорій курсу з політології та міжнародних політичних процесів;

- “задовільно” – знання ключових питань;

- “незадовільно” – незнання ключових питань з обраної спеціальності, невміння підкріплювати теоретичні знання прикладами з практики.

«Відмінно» (88-100 балів) виставляється вступникам, які показали вміння самостійно характеризувати основні закономірності державно-правових явищ та вільно оперувати категоріальним апаратом; вміння давати послідовні, чіткі й логічно побудовані відповіді на основні та додаткові питання; продемонстрували обізнаність з усіма поняттями, фактами, категоріями та термінами; аргументовано використовують їх для представлення власних суджень. Відповідь глибока, чітка, лаконічна та вичерпна, із демонстрацією всебічного знання та розуміння програмного матеріалу, із застосуванням аналітичного підходу та додаткового фактологічного і концептуального матеріалу, подано правильні визначення понять, обґрунтовано та здійснено порівняння різних підходів та інтерпретацій, наведено приклади, висновки – чітко сформульовані й добре обґрунтовані. *Для отримання оцінки «відмінно» відповідь має включати:* логічність викладення матеріалу; обґрунтування та аргументацію власної думки; знання категоріально-понятійного матеріалу; наявність фактичних даних та посилань на вітчизняний та зарубіжний досвід; аналітичне обґрунтування та логічність викладення фактів; обґрунтовані й аргументовані висновки, узагальнення й твердження; коректні та компетентні відповіді на поставлені додаткові запитання. *Максимальна оцінка* присвоюється, якщо здобувач у повному обсязі, точно, послідовно та логічно викладає основний теоретико-методологічний та практичний матеріал. При цьому, на високому аналітичному рівні обґрунтовує й пояснює структуру власної відповіді, наводить приклади, надає обґрунтовані й аргументовані самостійні висновки й узагальнення; демонструє обізнаність із рекомендованою літературою та науковими джерелами; виявляє творчий підхід та креативність мислення при відповіді.

«Добре» (71-87 балів) виставляється за правильне і логічне відтворення матеріалу, розуміння основоположних теорій і фактів, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між ними з несуттєвими помилками; при відповіді демонструється вільне оперування понятійним апаратом, однак, з окремими неточностями; має місце недостатня аргументація при оцінці фактів, процесів, явищ.

«Задовільно» (51-70 бали) виставляється за знання, які продемонстровані в неповному обсязі. Знання – фрагментарні. Теоретичні та фактичні знання відтворюються репродуктивно, без глибокого осмислення, аналізу, порівняння, узагальнення. Вступник недостатньо обізнаний з матеріалом джерел та не може критично оцінити наукові факти, явища, ідеї. Відповідь засвідчує достатнє розуміння студентом

матеріалу, але й нездатність його системно вибудувати, надати та обґрунтувати власну думку; відповідь поверхнева, без переконливих прикладів, непослідовна, має помилки та неточності.

«Незадовільно» (1-50 балів) виставляється за неправильну або поверхневу відповідь, яка свідчить про неусвідомленість і нерозуміння поставленого завдання. Літературу з навчальної дисципліни вступник не знає, її понятійно-категоріальним апаратом не володіє. Відповідь засвідчує вкрай низький рівень володіння програмним матеріалом.

Кількість оціночних балів *знижується на 20%* у разі, якщо здобувач знає матеріал, грамотно і за суттю його викладає, але припускає незначні неточності в доказах, трактуванні понять та категорій, при цьому здобувач повинен володіти необхідними уміннями та навичками для логічного аналізу. Кількість балів *знижується на 50%* за умови знання здобувачем лише основного програмного матеріалу, допускається неточностей, недостатньо чітких формулювань, непослідовності у відповідях, не дає відповідей на частину поставлених запитань. Кількість балів *зменшується на 80%*, якщо здобувач не знає значної частини програмного матеріалу, припускає принципові помилки в доказах, трактуванні понять та категорій, не володіє основними уміннями та навичками при відповіді, не в змозі відповісти на додаткові та контрольні запитання.

Рекомендована література.

До розділу 1. Політична теорія та історія політичної думки.

1. Бебик В.М. Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика: [Монографія] / В.М. Бебик. – К.: МАУП, 2000. – 384 с.
2. Брегета А.Ю. Основи політології: Навч. посібн. / А.Ю. Брегета. – Вид. 2-ге, переробл. і доп. – К.: КНЕУ, 2000.
3. Бурдяк В.І. Теоретичні і методологічні проблеми політологічних досліджень: Навч. посібник / В.І. Бурдяк. – Чернівці: Рута, 2005. – Ч.І. – 104 с.
4. Вегеш М. Світ політології: Навч.-метод. посібник / М. Вегеш, Ю. Остапець. – Ужгород: Говерла, 2006. – 471 с.
5. Гелей С.Д. Політологія: Навч посіб. / С.Д. Гелей, С.М. Рутар – 7-ме вид., переробл. і доп. – К.: Знання. 2008. – 415.
6. Горlach М.І. Політологія: наука про політику: підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / М.І. Горlach, В.Г. Кремень. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 840 с.
7. Денисенко В.М. Проблеми раціоналізму та ірраціоналізму в політичних теоріях Нового часу європейської історії. – Л. 1997
8. Іщенко М.П. Політологія: питання теорії і методики: Навч.-метод. посібник / М.П. Іщенко, Ж.В. Деркач. – Черкаси, 2006. – 318 с.
9. Історія української суспільно-політичної думки: Навч. посібн. / Укл. Морозов В.В, -- К.: КНЕУ, 2006. – 180 с.

10. Кирилюк Ф.М., Батрименко О.В. Історія зарубіжних політичних вчень. Навчально-методичний посібник. – К., ТОВ "XXI століття: Діалог культур", 2005. 256с.
11. Кирилюк Ф.М. Політологія Нової доби: Посібник. – К.: Видавничий центр "Академія", 2003. – 304 с.
12. Кухта Б. З історії української політичної думки. – К., 1994.
13. Обушний М.І. Політологія: Довідник / М.І. Обушний. – К.: Довіра, 2004. – 599 с.
14. Піча В.М. Політологія / В.М. Піча, Н.М. Хома. – Львів: "Новий світ-2000", 2002. – 344 с.
15. Політична думка ХХ – початку ХХІ століть: методологічний і доктринальний підходи : підручник : у 2-х т. / за заг. Ред. Н. М. Хоми ; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко та ін.] – Львів : «Новий Світ-2000», 2016. – Т. 1. – 516 с.
16. Політологія: навчальний посібник / М.П. Гетьманчук, В.К. Грищук, Я.Б. Турчин та ін.; За заг. ред. М.П. Гетьманчука. – К.: Знання, 2011. – 415 с.
17. Політологія. Кн. перша: Політика і суспільство. Кн. друга: Держава і політика // А. Колодій, Л. Климанська, Я. Космина, В. Харченко.– 2-е вид., перероб. та доп.–К.: Ельга, Ніка – Центр, 2003.– 664 с.
18. Рудич Ф.М. Політологія: Підручник / Ф.М. Рудич. – К.: Либідь, 2004. – 480 с.
19. Скиба В., Горбатенко В., Туренко В. Вступ до політології. Екскурс в історію правничо-політичної думки / За заг. ред. В.Й. Скиби. – К. : Основи, 1998. – С. 16-60, 670-698.
20. Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної науки): підручник / П.П. Шляхтун. – К.: Либідь, 2002. – 576 с.
21. Шульженко Ф.П. Історія політичних і правових вчень: Підручник.. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 464 с.
22. Юрій М.Ф. Основи політології: Навч. посібник / М.Ф. Юрій. – К.: Кондор, 2005. – 336 с.

До розділу 2. Політичні інститути та процеси.

1. Білоус А.О. Політико-правові системи: світ і Україна / А.О. Білоус. – К., 2000.
2. Вегеш М. Світ політології: Навч.-метод. посібник / М. Вегеш, Ю. Остапець. – Ужгород: Говерла, 2006. – 471 с.
3. Гелей С.Д. Політико-правові системи світу: Навчальний посібник / С.Д. Гелей, С.М. Рутар. – К.: Знання, 2006. – 668 с.
4. Гелей С.Д. Політологія: Навч посіб. / С.Д. Гелей, С.М. Рутар – 7-ме вид., переробл. і доп. – К.: Знання. 2008. – 415.
5. Горлач М.І. Політологія: наука про політику: підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / М.І. Горлач, В.Г. Кремень. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 840 с.

6. Іщенко М.П. Політологія: питання теорії і методики: Навч.-метод. посібник / М.П. Іщенко, Ж.В. Деркач. – Черкаси, 2006. – 318 с.
7. Кирилюк Ф.М. Політологія Нової доби: Посібник. – К.: Видавничий центр "Академія", 2003. – 304 с.
8. Кухта Б. Політична влада та її рішення / Б. Кухта. – Львів: ЦИД, 2006. – 237 с.
9. Мальський М., Мацяк М. Теорія міжнародних відносин.- Львів, 2002, 2004.
10. Осадчук І. Політичні інститути пострадянських країн: порівняльний аналіз: навч. посібник / І. Ю. Осадчук. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. – 306 с.
11. Основи демократії: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За заг. ред. А.Ф. Колодій. Третє видання, оновлене і доповнене. – Львів: Астролябія, 2009. – 832с.
12. Піча В.М. Політологія / В.М. Піча, Н.М. Хома. – Львів: "Новий світ-2000", 2002. – 344 с.
13. Політична аналітика в державному управлінні: навч.посіб. / С. О. Телешун, Ю. Г.
14. Політологія: навчальний посібник / М.П. Гетьманчук, В.К. Грищук, Я.Б. Турчин та ін.; За заг. ред. М.П. Гетьманчука. – К.: Знання, 2011. – 415 с.
15. Політологія. Кн. перша: Політика і суспільство. Кн. друга: Держава і політика // А. Колодій, Л. Климанська, Я. Космина, В. Харченко.– 2-е вид., перероб. та доп.–К.: Ельга, Ніка – Центр, 2003.– 664 с.
16. Прикладна політологія: навч. посіб. / За ред. В.П. Горбатенка. – К.: ВЦ "Академія", 2008. – 427 с.
17. Примуш М.В. Історія та теорія політичних партій / М.В. Примуш. – Донецьк, 2000.
18. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних систем країн Західної Європи: інституційний вимір. – Львів, 2004.
19. Романюк А. Партії та електоральна політика / А. Романюк, Ю. Шведа. – Львів : ЦІД – Астролябія, 2005. – 348 с.
20. Шаповал В.М. Конституційні системи зарубіжних країн / В.М. Шаповал. – К., 1992.
21. Шведа Ю. Вибори та виборчі системи. Європейські стандарти та досвід для утвердження демократії в Україні. – Львів, 2010. – 462 с.
22. Шведа Ю.Р. Теорія політичних партій і партійних систем: Навч. посібник. – Львів: Тріада плюс, 2004. – 528 с.
23. Шепелєв М. А. Теорія міжнародних відносин: підручник для студентів вищих навчальних закладів. - К. : Вища школа, 2004.
24. Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної науки): підручник / П.П. Шляхтун. – К.: Либідь, 2002. – 576 с.
25. Юрій М.Ф. Основи політології: Навч. посібник / М.Ф. Юрій. – К.: Кондор, 2005. – 336 с.

До розділу 3. Держава як основний інститут політичної системи.

1. Гелей С.Д. Політико-правові системи світу: Навчальний посібник / С.Д. Гелей, С.М. Рутар. – К.: Знання, 2006. – 668 с.
2. Гелей С.Д. Політологія: Навч. посіб. / С.Д. Гелей, С.М. Рутар – 7-ме вид., переробл. і доп. – К.: Знання. 2008. – 415.
3. Горлач М.І. Політологія: наука про політику: підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / М.І. Горлач, В.Г. Кремень. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 840 с.
4. Іщенко М.П. Політологія: питання теорії і методики: Навч.-метод. посібник / М.П. Іщенко, Ж.В. Деркач. – Черкаси, 2006. – 318 с.
5. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – с. 381 -417.
6. Литвин В. Політичні режими сучасності: інституційні та процесуальні виміри аналізу / В. Литвин. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. – 632 с.
7. Основи демократії: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За заг. ред. А.Ф. Колодій. Третє видання, оновлене і доповнене. – Львів: Астролябія, 2009. – 832с.
8. Основи демократії. Права людини та їх забезпечення в умовах суспільних змін: Навч. посібн. / О.В. Філонов, В.М. Субботін, В.В.Пашутін, І. Я. Тодоров. – К.: Знання, 2006. – 215с.
9. Піча В.М. Політологія / В.М. Піча, Н.М. Хома. – Львів: "Новий світ-2000", 2002. – 344 с.
10. Політологія: навчальний посібник / М.П. Гетьманчук, В.К. Грищук, Я.Б. Турчин та ін.; За заг. ред. М.П. Гетьманчука. – К.: Знання, 2011. – 415 с.
11. Політологія. Кн. перша: Політика і суспільство. Кн. друга: Держава і політика // А. Колодій, Л. Климанська, Я. Космина, В. Харченко.– 2-е вид., перероб. та доп.–К.: Ельга, Ніка – Центр, 2003.– 664 с.
12. Рябов С. Політологічна теорія держави: 2- е вид. – Київ : Тандем, 1996. – С. 8-11.
13. Романюк А. Порівняльний аналіз політичних систем країн Західної Європи: інституційний вимір. – Львів, 2004.
14. Теорія парламентаризму: навчальний посібник / М.А. Бучин, У.В. Ільницька, Л.О. Кучма, Я.Б. Турчин. – Львів: Видавництво НУ «ЛП», 2011. – 392 с.
15. Шаповал В.М. Зарубіжний парламентаризм / В.М. Шаповал. – К., 1993.
16. Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної науки): підручник / П.П. Шляхтун. – К.: Либідь, 2002. – 576 с.
17. Юрій М.Ф. Основи політології: Навч. посібник / М.Ф. Юрій. – К.: Кондор, 2005. – 336 с.